

НАЦИОНАЛНИ ВОЈНОИСТОРИЈСКИ МУЗЕЈ У СОФИЈИ

ИСТОРИЈА НА ДЛАНУ

Национални војноисторијски музеј у Софији налази се на километар од центра града, у улици Черковна. Иако цео комплекс, већ гледано с улице, привлачи пажњу пребогатом збирком војних средстава у дворишту, тешко је и претпоставити какви се све експонати налазе у згради.

Као и у већини сличних музеја, попут оног у Варшави или на Калемегдану у Београду, приступ организацији експоната је хронолошки – од првих историјских трагова из старог века до данас. Специфичност музеја у Софији је да је фотографисање у згради забрањено. Међутим, будући да је историја Срба и Бугара у прошлости често била ис-

преплетена, занимљиво је погледати и прочитати како они виде, рецимо, балканске ратове. Поред тога, занимљив је и однос према Македонцима и оном што они сматрају својом националном историјом, а Бугари својом, какав је случај са царем Самуилом. Но, кренимо редом...

Настанак прве државе

Иако први и најстарији приказани експонати воде порекло из времена Старе Грчке, највећи значај дат је почетку бугарске државности. Свака витрина с експонатима кацига, оклопа, мачева, секира, мамуза... допуњена је опширним текстовима, на бугарском и енглеском језику.

Музеј детаљно приказује бугарску историју од прве државе основане далеке 681. године до данас. Поставка је подељена у два основна одељења – унутрашња изложба, која је хронолошки организована и спољашња изложба артиљеријских средстава, оклопних возила, авиона, хеликоптера и морнаричких средстава различитих типова.

Народ од којег данашњи Бугари воде порекло у најдаљој историји припадао је групи хунско-оногурског порекла, који је 376. године заузео простор између Каспијског језера и Азовског мора. У 5. веку део се померао у Панонију, део потчињавају Хазари, а део под Аспарухом, у савезу са локалним словенским племенима, побеђује Византинце и заузима простор између Дунава и планине Балкан. Византинци су 681. године принуђени да признају новостворену државу. Асимилацијом, односно стапањем тих протобугара са локалним Словенима настају Бугари, односно прва бугарска држава. Временом Бугари добијају одлике Словена, језик, културу, а касније и религију (за време кнеза Бориса око 865. године).

Војску је чинила одлично организована коњица номадског типа, добро опремљена и вођена, претежно наоружана луком и стрелом, копљем и опремљена седлима, док је пешадија, словенска, најчешће коришћена на краћим правцима, при опсадама и одбрани утврђења. Пад прве бугарске државе збио се 1018. године, пропашћу Самуиловог царства, кога Бугари сматрају својим владаром.

Период вишевековне поробљености

Друга бугарска држава настала је устанком против Византије, под вођством браће Петра II и Асена, који је успостављају 1186. године. Тај период завршава се 1398. године, када контролу преузимају Турци. Они лако стављају под сво-

БУГАРСКЕ

Тенк из Другог свејског рајта, PzKpfw-IV Ausf G, коју је бугарска армија користила под ознаком T-IV у периоду 1943–1947. године

ју власт слабу и разједињену Бугарску, која су у то време чиниле три државе: централна под Иваном Шишманом, западна под Иваном Страцимиром и обалска под Добротичем. Томе су значајно допринеле и борбе са Србима, које су кулминирале великим поразом код Велбужда 1330. године, када су њихову разједињеност Турци добро искористили. У то доба највећи део турског султаната простирао се управо на европском тлу, који је само још више учвршћен после Маричке битке 1371. године. Трачак наде постојао је током похода

Ловац МиГ-19ПМ, без шолова, опремљен са четири ракете К-5, који је бугарско ваздухопловство користило у периоду 1958–1973. године. Приказани примерак је из 1960. године.

пољског и мађарског краља Владислава III, али је због велике тактичке грешке потучен у бици код Варне 1444. године, где је и изгубио живот.

После тог периода Турци су Бугаре држали у ропству више векова. То време у Музеју детаљно је приказано, с посебним освртом на опрему и наоружање крсташке војске, као и турске, с врло јасним и детаљним приказима плана битака, чак и диорамама утврђења израђеним на бази познатих историјских чињеница.

Велики ратови и савремено доба

Руско-турски рат 1877–1878. значио је велику претрпелицу у борби Бугара за ослобођење, нарочито после неколико неуспешних устанака у којима није било постигнуто много. Бугари су за потребе тог рата оформили шест батаљона добровољаца, а након преласка на територију будуће Бугарске још толико. Русија се залагала за формирање Велике Бугарске, која би заузела релативно велику површину – од Црног мора, до Дрима и Солуна – што је и покушано потписивањем Санстефанског уговора, али су тај уговор понишtile друге велике силе на Берлинском конгресу. У свим ратовима крајем 19. века учествовали су и македонски добровољци, што је поткрепљено униформама, оружјем и ордењем.

Балканским ратовима посвећена је посебна пажња. Први балкански рат приказан је највише из угла Бугарске, која је, истина, и учествовала с највише трупа, а уједно претрпела и највеће губитке. Интересантно је и гледиште да су бугарски политичари, односно дипломатија, криви што Бугарска није праведно награђена после Првог бал-

Ловац МиГ-23МЛА био је у употреби од 1978. до 2004. године

канског рата, те је тиме објашњено покретање Другог балканског рата. На сличан начин објашњено је придруживање Немачкој и Аустроугарској у Првом, као и Немачкој и Италији у Другом светском рату.

Занимљиве су и сумње које Бугари имају у вези смрти краља Бориса III. Наиме, он је умро свега пар дана након посете нацистичкој Немачкој, односно Адолфу Хитлеру, када је одбијен захтев да се бугарске трупе укључе у кампању против СССР-а на Источном фронту. Бугарска није објавила рат и, што је интересантно, задржала је током рата дипломатске односе с СССР-ом, осим неких чарки у Црном мору. Сумња се да је Борис III отрован. Само придруживање силама Осовине није наишло на широку подршку, чак је било и озбиљних протеста, јер су, историјски гледано, везе с СССР-ом, као наследником Русије, биле јаке, с обзиром на то да су Бугари и те како били захвални Русима за ослобођење земље од Турака.

Јуришно-десантни хеликоптер Ми-24Д

Исход Другог светског рата је познат, а после тога Бугарска улази у сферу утицаја СССР-а све до 1989, када су одржани вишестраначки избори. Бугарска постаје пуноправна чланица НАТО-а 2004. године, а три година касније и Европске уније.

Ракетни систем шруйне противваздухопловне одбране 2К11 „круг“

Спољашња изложба

Управо из периода Другог светског рата и после њега води порекло највећег броја експоната који су приказани у спољашњем делу музеја. Ту је смештено на десетине артиљеријских средстава, тенкова и осталих оклопних возила, авиона различитих типова и намена, хеликоптера и морнарских средстава, од топова, торпеда до поморских мина.

Тај део посебно је интересант с обзиром на то да су ту, на пример, приказани тенкови и ловци тенкова немачког порекла у служби бугарских снага у Другом светском рату. Такође, од великог значаја је тенденција да се размењују, односно набављају средства која су у саставу других оружаних снага, попут импресивног ловца-бомбардера „торнадо“, који је раније користило немачко ваздухопловство, или FN4 RM62, самоходног куполног минобацача 60 mm из састава белгијских оружаних снага. Ни једно ни друго средство никада није било у саставу бугарске армије, али то доказује да су Бугари предузели озбиљне кораке да набаве експонате иностраног порекла – да их обезбеде заменом или куповином страних расходованих средстава. ■

Др Себастиан БАЛОШ